

Необходимо е усилията на научния колектив да бъдат съсредоточени около фундаментални изследвания, каквито са многомната история на българската литература, Кирило-Методиевската енциклопедия. Трудният опит от работата над четиритомната История на българската литература доказва, че поставените задачи могат да бъдат изпълнени само при максимална организация на работата и системен творчески контрол. Трябва също да се завърши академичното издание на съчиненията на П. Р. Славейков, да се подготвят академични издания и на други български писатели; да се обмисли въпросът за един многотомен Летопис на българската литература, който ще подпомогне написването на многомната история. Тези и ред други задачи, набелязани в перспективния план за развитието на българското литературознание до 1990 г., изискват пълна мобилизация на научния потенциал.

Отговорните задачи, залегнали в плана на Института за литература за следната петилетка, задължават научния колектив да внесе чувствително подобряване в своята работа, за да бъде на висотата на извоювания досега престиж на института като важен фактор на литературния, културния и идеологическия фронт.

САБИНА БЕЛЯЕВА: „СЪВРЕМЕННИЯТ ЦИКЪЛ РАЗКАЗИ — ИДЕЙНИ И ЕСТЕТИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ“

На 27 ноември 1975 г. в Института за литература при БАН се състоя публичната защита на дисертацията на Сабина Беляева на тема: „Съвременният цикъл разкази — идейни и естетически особености“. Присъствуваха членове на Научния съвет, научни сътрудници при института, преподаватели и асистенти от СУ „Климент Охридски“, студенти и много граждани. Заседанието се председателствуваше от директора на Института за литература Тончо Жечев. След като представи дисертантката, той даде думата на нейния научен ръководител проф. Ефрем Карафилков. Във въстъпителните думи проф. Е. Карафилков подчерта самостоятелния и задълбочен характер на подготовката на С. Беляева, прецизността на изследванията и сериозните научни наблюдения. Сабина Беляева прочете автореферат, след което думата бе дадена на двамата рецензенти — проф. Розалия Ликова и ст.н.с. Боян Ничев. В своите рецензии те обстойно и задълбочено анализираха основните положения в труда, разкриваха особеностите при творческия подход на дисертантката, изтъкнаха приносните постижения, както и някои спорни моменти.

В своята рецензия проф. Р. Ликова даде висока оценка на дисертационния труд при разкриване спецификата на цикъла разкази като явление, характерните особености и определяне мястото му в общия литературен процес на развитие на повествователните форми. Тя отбеляза, че С. Беляева „правилно разглежда циклизирането като плод на конкретни обществени условия, в контекста на цялостния литературен процес“. В своя подход към проблема дисертантката се насочва правилно към „историческите корени на явлениято, осветлявайки го в творчеството на А. Константинов и Йовков“, разглежда и неговото бъдеще, както и „интересния въпрос за връзката между циклизицията и романа“. Професор Р. Ликова се спира подробно на проблема за типологизиране на явлениято в главата „Типология на цикловите структури в светлината на традицията“. Тя отбеляза като постижение на дисертантката анализа на художествената конструкция на книгата „Бай Ганьо“, развитието на образа, „връзката между социалната динамика на образа и динамиката на неговото развитие, както и отворената динамична композиция на цялата творба“. В противопоставянето на Алеко — Йовков като автори на различен тип конструкция и циклови структури — динамична и статична, проф. Ликова смята, че Беляева основателно стига до извода за практическата пълноценност и на двата художествени типа конструкция, но смята, че е необходимо да се обърне повече внимание „върху връзката на писателя с естетическите и художествени тенденции на неговото време, които не са малко“ (при анализа на прозата на Йовков).

По-нататък в своята обстойна рецензия проф. Ликова се спира на трактовката на категорията време, разгледана в главата „Категорията време в цикъла разкази“ във философско-психологически план. Спирайки се на разказите-цикли на Д. Вълв и В. Попов, С. Беляева проследява „художествените аспекти на времето както в отношението автор — художествен свят, така и времето като елемент на композицията и като елемент от психологическата структура на героите“. При анализа на разказите на В. Попов Беляева открива свободата при преливане между минало и настоящо в съзнанието на героя и „свободното опериране с обективната, материалната действителност“. Проф. Ликова приема позицията на дисертантката при извеждане на традицията от Йовков до съвременните разказвачи, но „с оглед на по-основни психологични общности“. „Само така, в тая връзка на търсения могат да се разкрият традициите на Йовков в психологическото развитие на съвременния разказ“, заключава рецензентката.

Висока оценка даде проф. Ликова на главата „Гледната точка на героя от цикловия сборник“, като акцентува преди всичко на позициите на дисертантката, която поставя този

въпрос съотнесено с общественото развитие и общия литературен процес. В тази връзка Беляева акцентува на засилената естетическа и художествена активност на автора и се спира на т. нар. „композиционна активност“ в нейните „разнообразни проявления“, като разглежда три циклови творби „Софийски разкази“ на Камен Калчев, „Баруен буквар“ на Й. Радичков, „Възможни и невъзможни признания“ на Л. Георгиев.

Проф. Ликова направи и някои възражения по отношение на конкретния анализ на творбите — звучи необезпечително аналогията между Радичковата творба и „Записки по българските въстания“, като „би могло да се каже нещо повече във връзка с художественото третиране на образа на смъртта“, но акцентува върху проникновено вникване в същността на проблема.

В заключение проф. Р. Ликова подчерта, че в своя дисертационен труд С. Беляева показва редица добри страни от един правилен научен метод и „проявява сериозен интерес към важни съвременни естетически проблеми, като ги свързва с проблемите на поезиката; че тя не се бои от трудностите на тези проблеми и пристъпва към тях с научна осведоменост и добросъвестност“. Акцентувайки на същностното в научния подход на дисертантката — интереса към основните художествени и естетически явления, — в които се стреми да улови именно процесите на развитие на съвременната ни белетристика, свързвайки ги с някои общи тенденции на белетристиката на века“, проф. Р. Ликова даде висока оценка на ясната постройка на труда, на изобретателността в поставянето на проблемите. Твърдото убеждение на рецензентката е, че дисертационният труд на С. Беляева има всички достойнства на задълбочена научна работа и дава основание да се присъди на С. Беляева званието „кандидат на филологическите науки“.

Ст. н. с. Боян Ничев определи дисертацията на С. Беляева като „единствен опит не само да се осветят въпроси на съвременния литературен процес, но и да се изследват явления с непосредствена естетическа актуалност“, мнение, което бе защитено и в направените изказвания. След като проследи появата и актуализирането на цикловите формации както в европейския роман, така и в нашата литература, рецензентът акцентува на подхода на Беляева при анализа на циклизицията преди всичко в синхронен аспект, при което на по-задълбочен план остават литературно и теоретико-историческите страни на проблема. Той смята за постижение паралела между Алеко Константинов и Йовков, намерените „характерни отлики между двамата класици, главно статичността на Йовковата изобразителна установа и динамиката на Алеко Константиновия художествен мир.“ Приема за основателно и вглеждането на дисертантката в цикловите творби на разглеж-

даните автори като типични представители на анализираното явление и набелязването на съществени отлики и прилики между тях. Обръща внимание на анализа на „Софийски разкази“ на К. Калчев, направен със „задълбоченост и стремеж към изчерпателност, достигащ на места до опит този отворен и поливалентен свят да се интерпретира като многоизмерен художествен космос на нашия човек“.

В своята рецензия ст. н. с. Боян Ничев направи някои възражения. Той смята за неоснователно полемизирането с М. Бахтин относно „характерологичната и идеологическа обусловеност на сказа“. Също така е на мнение, че дисертантката е отделила сравнително малко място на фиксиране позициите и мястото на цикъла разкази в историческия развой на повествователните жанрови форми в нашата литература. И смята, че ако се приеме твърдението, че цикълът разкази е път към романа, то не трябва да се абсолютизира.

Акцентувайки на компетентността, високата изследователска култура и доброто познаване на материала, а така също високата възискателност и творческата амбициозност на дисертантката, ст. н. с. Боян Ничев предложи на Научния съвет на Института за литература да бъде присъдено на С. Беляева званието „кандидат на филологическите науки“.

В своето изказване доц. Елка Константинова изтъкна смелостта на дисертантката да се заеме с анализа на неразработените жанрово-трансформационни процеси на едно явление, което е актуално и в настоящия момент. Доброто познаване на спецификата на явлениято довежда до задълбочения анализ и изясняване на жанрово-типологичните характеристики на обединените в цикъл разкази на разглежданите автори. Правилни и интересни са разсъжденията на Беляева за динамичната структура на повествованието у Алеко, но „неубедително и неточно е да се говори за статичност в едно творчество като това на Йовков, където има такива дълбоки вътрешни конфликти“. Елка Константинова смята, че дисертационният труд на Беляева е едно радостно явление и притежава безспорни качества на задълбочена научна разработка. Същото подчерта в своето изказване и Енчо Мутафов, който разкри сложността при разглеждане на едно такова явление като цикъла разкази, който е в движение. Като едно от достоинства на дисертацията на Беляева е точното забелязване на връзката между субективността и обективността на повествованието, така характерна за съвременната проза.

Проф. Стоян Каролев даде оценка на дисертационния труд в две направления — като анализ на жанровата структура на цикъла разкази и при характеристиката на авторите. Акцентува на факта, че това е работа, която се стреми да изследва съвременния процес, в който и автори, и жанр са в движение, раз-

вие, и смята, че работата ѝ е едно постижение.

Сабина Беляева отговори на въпросите, поставени в рецензиите и направените възражения в изказванията, като защити своите позиции и увери присъстващите, че разглежданият проблем представя за нея траен интерес. Дисертантката изрази сърдечна благо-

дарност на научния ръководител и рецензентите за оказаната помощ.

С проведеното тайно гласуване Научният съвет при Института за литература при БАН единодушно присъди на Сабина Беляева званието „кандидат на филологическите науки.“

Румяна Дамянова